

AZ „ETNOKRATA“ ÁLLAM ÉS A KISEBBSÉGI KÉRDÉS.

Egy népnek, hogy alkotásokat hozhasson létre, szüksége van bizonyos hivatás-tudatra, amely, ha a nép széles rétegeit nem is hatja át, eleven erőként működik elitjében és vezetőiben. A hivatás-tudat, a nemzeti eszmék összessége, irányt szab az alkotó tevékenységnek s így egységbe kényszeríti az erőket, míg hiánya az erők szétforgácsolódását eredményezi. Románia példája meggyőzően bizonyítja e tétel igazságát. A háború előtti Romániának megvolt a maga hivatása: megalkotni Nagyromániát, ugyanegy birodalom kebelében egyesíteni az összes románokat.

Nem célunk kitérni arra, hogy e nemzeti törekvés megvalósításában mennyi volt a része Romániának és mennyi a győztes nagyhatalmaknak, tény, hogy ez a feladat megoldódott s hogy utána Románia magasabb célkitűzés nélkül maradt. Az elmúlt húsz évben Románia politikáját a status quo fenntartásának elve irányítja, a revíziótól való görcsös félelem s ami ezzel együtt jár, a kisebbségeknek minél teljesebb politikai és gazdasági elnyomása. Egy magasabb, egy ideális és egységes törekvés jeleit hasztalan keressük a román művelődés megnyilatkozásaiban; kapkodás, iránytalanság, szétfolyás jellemzi az egész román szellemi életet. Úgy látszott, Románia végleg elmerül a földrajzi fekvéséből és nyugateurópai tájékozódásából következő ellentétben, amelyet feloldani nem tud. A szellemi iránytalanság, a hivatástalanság, mely állandó táplálója volt a politikai bizonytalanságnak és nyugtalanságnak, a Goga kormány idején érte el tetőfokát. Románia már a káosz szélén állt, amikor bekövetkezett a fordulat, a király feloszlatta a parlamentet, feloszlatta a politikai pártokat s új alkotmányt szavaztatott meg a néppel.

Az új alkotmány szelleme, valamint legfontosabb újításai, a rendi államforma bevezetése, a román elem elsőbbségének kinyilvánítása, a kisebbségi kérdés megoldásának módja, az a tény, hogy a király Miron Cristea személyében ortodox román pátriárkát bízott meg a kormányalakítással, mind azt bizonyítják, hogy a román állam és a társadalom átszervezését magára vállaló kormány a Gándirea-csoport eszméinek hatása alá került. Mindazt, ami az új alkotmányban a régivel szemben újságot jelent, mint kívánalmat, megtaláljuk a Gándirea programjának követelményei között. A megindított román megújulás eszmei tartalmát minden kétségen kívül a Gándirea mozgalom szolgáltatja. Ha azonosságról a román újjáépítési terv és a Gándirea-csoport programja között nem is beszélhetünk, kétségte-

len, hogy ez a program, legalább részben hivatalos programmá vált s ha a jelek nem csalnak, nemsokára teljes egészében az lesz. így nem lehet érdektelen megismerkednünk ezzel a szellemi áramlattal, különös tekintettel programmjának azokra a pontjaira, amelyek közvetlenül vagy közvetve, a romániai kisebbségek sorsát érintik.

Tizennyolc évvel ezelőtt egy elsősorban művelődési színezetű mozgalom indult meg Romániában. Élén egy esszéíró teológiai tanár és költő áll, Nichifor Grainic; szócsöve a havonként megjelenő Gándirea (Gondolat) című folyóirat, amely lassankint, ahogy az új áramlat mind szélesebb és szélesebb köröket hódít meg, Románia talán legjobb, de mindenesetre legelőbb és legjellemzőbb folyóirata lett. Munkatársai között a fiatalabb írástudó nemzedék legjobbjait találjuk meg.

A Gándirea a románság hivatásának egy jellegzetes román kultúra, egy sajátos román szellemi magatartás ki-termelését tartja, egyszerűen a románizmust, mely egységbe foglalja a román nép valamennyi megnyilvánulását. Annak megfelelően, hogy e feladat megvalósítását mi gátoja és mi segíti elő, a mozgalom programja egy romboló és egy építő részre oszlik. Noha e program sem egyik, sem másik részében nem tartalmaz gyökeresen újat, hiszen amit a Gándirea hirdet, árnyalati különbségekkel ugyan, de megtaláljuk részben a háborúelőtti vallásos színezetű orosz nacionalizmusban, részben a fasiszta ideológiában, egységében s a román történelem szempontjából tekintve, ez a következetesen átgondolt, teljességre törekvő mozgalom mégis új. Egyfelől, mert teljes szakítást jelent az egyesült Románia s a világháborúban megnövekedett Románia eddigi kulturális tájékozódásával, másfelől, mert egy új, nagyszabású feladat kijelölésével, hivatást mutat a román népnek.

A román művelődés kibontakozásának legnagyobb akadályát Nichifor Crainic s vele együtt a Gándirea csoport, abban az évtizedekre visszamenő törekvésben látja, amelynek végső célja az ország elnyugatosítása volt. A román vezető körök ugyanabba a hibába estek, mint annak idején Nagy Péter cár; egy más irányú, sokkal előbbre haladott művelődési fejlődés eredményeit próbálták ráerőszakolni a román népre, nem számolva azzal, hogy a nyugati eszmények vallási, földrajzi és történelmi okoknál fogva szükségszerűleg idegenek a román nép lelkétől. Ez a természet- és történelemellenes kísérlet eredményezte a román művelődés kettészakadását egy vallásos színezetű, ősi falusi műveltségre s egy felületes, nyugatos városi műveltségre. amelyet Nichifor Crainic, igen találóan „intellektuális riport“ irányzatnak nevez. A román város és a falu, a

városi intézmények és a nép lelke, a nép gondolkodásmódja között semmilyen szerves összefüggés nincs. A falusi parasztyereknek, ha osztályából ki akar emelkedni, mindent meg kell tagadnia, amiben eddig hitt, teljesen át kell alakulnia s ami ezzel egyértelmű, elvesztenie épen azt, ami románságában a legősibb és a legértékesebb.

E kettősség feloldásának feltétele a nyugati tájékozódással való szakítás. A román kultúra alapjait az évezredek hagyományokban kell megvetni, mert egyedül e hagyományok kivirágoztatásából, továbbfejlesztéséből születhetik meg az a román művelődés, amely mintegy tükre a román nép lelkületének, hajlamainak s amely megfelelő keretet nyújt képességei kifejtésére.

A román múlt legnagyobb, legértékesebb hagyományát Nichifor Crainic az ortodox egyházban és az ortodox vallásban látja. „Művelődésünkben egyazon szellem nyilatkozik meg a kezdettől egészen a XIX. század közepéig. Mindaz, amit írtak és nyomtattak ebben az időben, akár átültetés volt, akár eredeti, minden, amit építettek amit festettek és ami megmaradt, mind az ortodoxia pecsétjét hordozza magán“ — mondja Nichifor Crainic.¹⁾ Az ortodoxia annyira egybeolvadt a román történelemmel és a román lélekkel, hogy a román történelmet, az ortodoxia számbavétele nélkül csak félig lehet megérteni. Az új román művelődés szellemi tartalmát egyedül az ortodoxia adhatja, anyagát a román nép, a Gándireában szokásos kifejezéssel élve, az „etikum“. E fogalmat pontosan meghatározni Nichifor Crainic sem tudja: „Az ember egy testből és lélekből alkotott egész.“²⁾ Azoknak az elemeknek az eredete viszont, amelyek az etnikumot alkotják, az „élet áthatolhatatlan titkának mélységében“ vész el. Három oldallal tovább bevallja, hogy „abban a döntő pillanatban, amelyben élünk, nem annyira a faj vagy az etnikum hideg meghatározása érdekel bennünket, mint inkább az a „láng-kép“, amelynek mintája szerint akarjuk magunkat, mint románokat megvalósítani.“³⁾ Ennek a lángképnek a megvalósításához bizonyos „kollektív lelkesültség“ szükséges. Az ortodoxia misztikumához az etnikum misztikuma társul. A két hagyomány-komplexumnak, amelyet az ortodoxia és az etnikum képvisel, az egyesüléséből egy új műveltség és egy új államforma születik, amelyet Nichifor Crainic etnokráciának nevez és a következőképpen határoz meg: „Etnokráciának nevezzük az őslakó népességnek azt az akaratát,

¹⁾ Ortodoxie si etnocratie, 142. 1.

²⁾ Puncte cardinale in haos, 189. 1.

³⁾ Puncte cardinale in haos, p. 191.

hogy az államot saját tulajdonságainak kifejezőjévé s a világban való hivatásának szervévé tegye.“⁴⁾

Az etnokrata állam, már alkotánál, elgondolásánál fogva idegengyűlölő és antiszemita. Az etnokrata állam célja az őslakosság — értsd románok — uralmának kulturális, társadalmi, gazdasági és politikai téren való biztosítása. Ez pedig „feltételezi az idegenek — értsd kisebbségek és zsidók — befolyásának, legjobb esetben népességi arányszámuk szerinti redukálását.“⁵⁾ Ez az a pont, ahol az új román nacionalizmus szembe találkozik a kisebbségi kérdésnek oly változékony és annyira időszerű komplexumával. „Ezek a népek, — mondja a kisebbségekről — akiket egyenlő jogokkal fogadtak be az állam politikai családjába, de akik makacsul távortartják magukat az őslakók közösségétől, nem részesíthetők — (a románokkal) — egyenlő mértékben a haza erkölcsi és anyagi javaiból.“⁶⁾

„Mi más lehetne a nacionalizmus — kérdi — ha nem a nemzet akarata, hogy a történelmi azonosság és a térbeli összefüggés alapján, az ország valóságos birtokosává tegye magát?“⁷⁾ És amidőn a helyzet az, hogy a történelmi gyengeség, a nemzeti szellem elhanyaglásának pillanataiban „idegen elemek“ férkőztek a nemzet testébe, amelyek az államalkotó népnek a saját államában való uralkodói helyzetét veszélyeztetik, a nemzetnek kötelessége védekeznie. A kisebbségek és a románság közötti viszony megfelel a gazda és a vendég közötti viszonyoknak. Hasztalan enyhíti a különbségeket a városi szellem, a nevelés, a románok a magyarban nem láthatnak mást, mint aki erőszakkal telepedett meg az ősi földön, a németben viszont a békés letelepedőt, míg a zsidóban a beszivárgót fogják mindig látni.⁸⁾ A húsz éves kisebbségpolitikai tapasztalat azt mutatja, hogy a bő kézzel mért szabadságok nem a román államhoz való hűséget eredményezik, hanem az elszakadás vágyát növelik. A németek a Birodalom előőrseinek érzik magukat, a magyarok az irredenta ébrentartására használják szabadságaikat, a zsidók pedig arra, hogy a román népet kiforgassák ősi javaiból. Nichifor Crainic különbséget tesz keresztény és zsidó kisebbségek között. A nagyobb veszedelmet az utóbbiakban látja, mert ha a keresztény kisebbségeket bizonyos centrifugális törekvés jellemzi is, a belső terjeszkedés vádjával alig vádolhatók, míg a zsidókat épen az erős belső terjeszkedés jellemzi.

⁴⁾ Ortodoxie si etnocratie, p. 188.

⁵⁾ Ortodoxie si etnocratie, p. 125.

⁶⁾ Ortodoxie si etnocratie, p. 182.

⁷⁾ Ortodoxie si etnocratie, p. 181.

⁸⁾ Ortodoxie si etnocratie p. 182.

A demokratikus rezsim, amely nem ismert faji és vallási különbséget a román állam polgárai között, tömerdek szerencsétlenséget hozott az országra. Az első és legfontosabb szerencsétlenség, hogy a demokratikus rezsimből hiányzott a román nép „uralkodó voltának öntudata.” Az utolsó húsz év törvényeit sohasem a többség érdekei védelmének a gondja inspirálta, ellenkezőleg, úgy tűnik föl, mintha épen az lett volna e törvények célja, hogy a többséget kiszolgáltatassa az idegeneknek, akiken Nichiior Crainic természetesen a kisebbségeket érti. „A demokrácia politikájának kapuján keresztül egy új barbár horda rohanta meg a várost s mint uralkodó helyezkedett el a román örökségben.”⁹⁾ Más formában ugyan, de lényegében megismétlődött Romániában az antik Roma és az antik Bizánc történelmének legfájdalmasabb mozzanata, ez a mesésen gazdag ország leküzdhetetlen vonzóerőt gyakorolt az idegen népekre.

A védekezés módja a román nép „uralkodói” „királyi” öntudatának feltámasztása és a román életnek egy új elgondolás alapján történő megszervezése. Ezt a feladatot, amely a Gándirea doktrínája szerint nem egy elnyomó szellemű, hanem egy védekező nacionalizmus követelménye, az etnokrata állam biztosítja. Az új nacionalizmusnak nem az a célja, hogy a román nép megalázottból hóhérrá váljék, hiszen a román nép, mint uralkodó, bőkezű és nemeslelkű.¹⁰⁾ De azoknak az engedményeknek, amelyeket a románság ad a kisebbségeknek, nem szabad lemondásból, tehetetlenségből fakadniok, hanem az erős és magabiztos, az uralkodó nép jószándékából.

Két tényező együttes hatásának eredményeképpen közvetkezett be a román nép „uralkodói öntudatának” elhanyagolása, ez a két tényező: — a társadalmi osztályokat elismerő politikai rendszer, s ennek folyománya a pártpolitika. A különböző osztály, hatalmi és egyéni érdekeket képviselő pártok valósággal szétdarabolták a román többséget. A hatalom megszerzése érdekében a zsidókkal vagy a keresztény kisebbségekkel való szövetkezéstől sem riadtak vissza, aminek az eredménye aztán az lett, hogy a demokrata Romániában mindig a kisebbségek és a zsidók voltak a kormányon, a többségek sohasem.¹¹⁾ A társadalmi osztályok elmélete a gyakorlatban nem volt más, mint a zsidó hatalmi és nyereségvágy eszköze.

Az etnokrata állam „a román nép hatalmi akaratának kifejezője”, mind az osztályharc elméletet, mind a politikai

⁹⁾ Ortodoxie si etnocratie, p. 185.

¹⁰⁾ Ortodoxie si etnocratie, p. 185.

¹¹⁾ Ortodoxie si etnocratie, p. 190.

pártok rendszerét elveti s helyébe a korporatív államformát állítja. Ez a szervezeti forma a többséget egy szilárd, egységes, érdekeit felismerni és megvédeni tudó tömbbe olvasztja össze. Ha a politikai képviselőket és hatalmat a társadalmi osztályok és a belőlük alakuló pártok kezéből a foglalkozási ágak kezébe helyezik, romboló helyett építő politikai szervezet létesül, amelynek alapja minden társadalom igazi alapja, a munka lesz.

A Gändirea felfogása szerint a kisebbségi kérdés a mai Romániában egyértelmű bizonyos foglalkozási ágaknak az „idegenek által való megszállásával.“ Ilyenformán a korporatív rendszer feltétel nélküli megvalósítása a mai, állapot elismerését és megszilárdítását jelentené, vagyis „még a demokráciánál is nagyobb szerencsétlenséget a román nép számára.¹²⁾ A korporációs rendszert tehát „helyesbíteni“ kell, a román viszonyokhoz hangolni, szem előtt tartva az államalkotó többség érdekeit: „Mi románok az alapja és középpontja vagyunk ennek az államnak; a heterogén elemek, egészen addig, amíg feltétel nélkül nem csatlakoznak a mi népünk lényéhez, csak a perifériáját alkotják ennek az államnak.“¹³⁾ Az etnokrata állam programjában többek között ezt találjuk: „Más államok példája azt mutatja, hogy minden egyes, nem hasonlított, de tevékeny kisebbségi, az állam szervezetében a bomlás és a rombolás eleme.“¹⁴⁾ Valamivel később pedig ezt: „A román állam ellenségének bizonyult kisebbségi elveszíti román állampolgárságát és kiutasítatik.“¹⁵⁾ Ezután pedig egy rendkívül jellemző kitétel található: „A számarányon alapuló foglalkozási jogrendszer elsőrendű jelentőségű az etnokrata állam számára: meg fogja oldani a városok románosításának nagy problémáját.“¹⁶⁾

Az a „helyesbítés“ a korporációs rendszeren, amit a fentebb felsorolt irányelvek szabnak meg, nem lehet nagyon biztató a kisebbségek számára, még ha az etnikai arányszám ártalmatlannak, sőt a hiszékenyek előtt igazságosnak látszó alapján történik is. A program kimondja ugyan, hogy a „rendi parlamentben a kisebbségek számarányukhoz mértén lesznek képviselve“¹⁷⁾, arról viszont nem intézkedik, hogy az arányszámot országosan, tartományi vagy községi viszonylatban kell-e érteni s ezzel nyitva hagyja az utat a legszörnyűbb visszaélések felé. Nem fog-

¹²⁾ Ortodoxie si etnocratie, p. 193.

¹³⁾ Ortodoxie si etnocratie, p. 194.

¹⁴⁾ Ortodoxie si etnocratie, p. 284.

¹⁵⁾ Ortodoxie si etnocratie p. 284.

¹⁶⁾ Ortodoxie si etnocratie, p. 286.

¹⁷⁾ Ortodoxie si etnocratie p. 287.

lal magában semmi újat a tervnek az az intézkedése, hogy az etnokrata államot idegen eredetűek nem szolgálhatják s így az állam fontosabb pozícióit csak törzsökös románok tölthetik be.

Van azonban egy pont, mely tökéletesen új s a román kisebbségi politikának egy újabb „fejlődési“ fokát jelenti. Az etnokrata állam tervezetének egyik szakasza kimondja, hogy: „Minden kultúrterjesztő intézmény és vállalkozás törzsökös románok kezében lesz s az állam ellenőrzése alatt fog működni. Ami saját népi kultúrájukat illeti, a kisebbségek aránylagosságot fognak élvezni.“¹⁸⁾ Ez sem többet, sem kevesebbet nem jelent, minthogy az eljövendő román etnokráciában a kisebbségeknek nem lehet aránylag több kultúrintézményük, mint amennyi a románoknak van. De még biztatóbbat is ígér az új román államszervezési Program: a népességi arányszám a nyomtatványok és a kiadványok számában is érvényesülni fog. „A kisebbségeknek meglesznek a maguk saját nyelvű nyomtatványaik, igazságos arányban a román nyomtatványokkal.“¹⁹⁾ A román kisebbségi politikának eddig is szerves része volt a kisebbségek kulturális elnyomása, eddig a pontig azonban, mint az ortodox keresztény szellemben fogamzott Gandirea irányzat, amely arányszámhoz akarja kötni a magyar kultúrintézmények, a kiadható magyar könyvek, folyóiratok és napilapok számát, soha nem merészkedett egyetlen román kormány sem.

Az „etnokrata“ állam programja nem kormányprogram, de lehetetlenség figyelmen kívül hagyni, hogy a jelenlegi román kormányzat máris jelentékenyen közeledett a Gandirea felfogásához. A fejlődés iránya kétségtelenül ez, egyfelől, mert a Gandirea korszerű szellemi áramlatot képvisel, az új nemzeti gondolat román változatát, másfelől, mert a Gandirea az az egyedüli román szellemi irányzat, mely nagyszabású feladat megvalósítását tűzi ki célul s ilyenformán egy új nemzeti hivatás hatalmas vonzásával hat a mindig élénk román ambícióra s a mindig tevékeny román nacionalizmusra. A fejlődés iránya tehát, mely az ötletszerű elnyomástól a szervezett, a tervszerű, az ideológiai alapú elnyomás felé tart, a romániai kisebbségek szempontjából távolról sem megnyugtató.

Grandpierre Emil dr.

¹⁸⁾ Ortodoxie si etnocratie p. 293.

¹⁹⁾ Ortodoxie si etnocratie, p. 294.